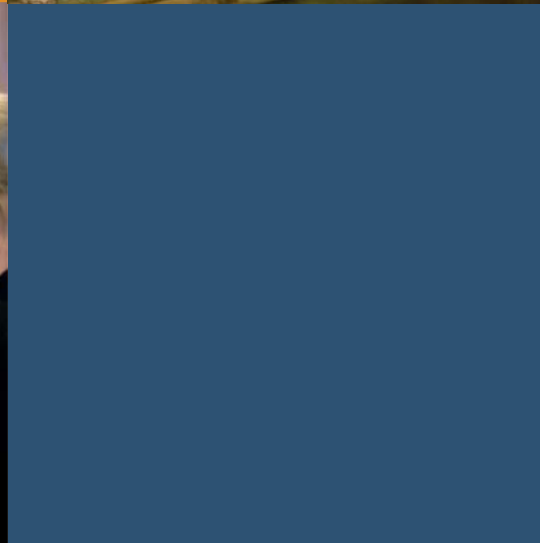

Nationalbankens opgaver

Redaktionen er afsluttet medio maj 2008.

Nationalbankens opgaver er tilgængelig på
Nationalbankens websted www.nationalbanken.dk.
Publikationen kan rekvireres ved brug af bestillings-
formular under punktet "publikationer".

Det er tilladt at kopiere fra publikationen, forudsat
at Danmarks Nationalbank anføres som kilde. Det er
ikke tilladt at ændre eller forvanske indholdet.

Spørgsmål eller kommentarer til publikationen kan
rettes til:

Danmarks Nationalbank
Kommunikation
Havnegade 5
1093 København K
E-mail: kommunikation@nationalbanken.dk
Telefon: 33 63 70 00
Daglig åbningstid: kl. 9.00-16.00

Redaktion: Danmarks Nationalbank
Layout: Anja Segebrecht
Foto: Scanpix, Søren Nielsen, Rigmor Mydtskov,
Martin Mydtskov, Nationalmuseet/Niels Elswing,
Danmarks Nationalbank.

ISBN nr.: 978-87-87251-65-5
(Online) ISBN nr.: 978-87-87251-66-2

Forord

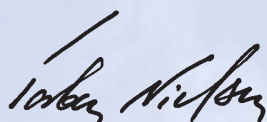
Som landets centralbank varetager Nationalbanken flere opgaver, der har betydning for samfundsøkonomien. I Nationalbankens opgaver finder du en samlet præsentation af, hvad Nationalbanken beskæftiger sig med, og hvad der er bankens hovedformål.

Publikationen er henvendt til alle – også til dig, der ikke tidligere har stiftet bekendtskab med nationaløkonomi.

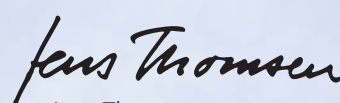
God læselyst!

Nils Bernstein
Nationalbankdirektør
Formand

Torben Nielsen
Nationalbankdirektør

Jens Thomsen
Nationalbankdirektør

Foto: Nationalbankens
bygning er tegnet af
Arne Jacobsen og stod
færdig i 1978.

Indhold

Formål og opgaver

Formål og historie	6
Organisation og ledelse	7
Regnskab og overskud	8
Internationalt samarbejde	9

Stabile priser

Første hovedformål: Stabile priser	10
Inflation	11
Fast kronekurs skal sikre lav inflation	12
Valutareserven skal støtte fastkurspolitikken	13
De pengepolitiske renter	14
Nationalbanken er bankernes bank.	15

Sikre betalinger

Andet hovedformål: Sikre betalinger	16
Fremstilling af sedler og mønter	17
Pengenes historie – et kort tilbageblik.	18
Sådan bliver en pengeseddel til	19
Sådan kommer kontanter i omløb	20
Betalinger mellem pengeinstitutterne	21

Et stabilt finansielt system

Tredje hovedformål: Et stabilt finansielt sytem	22
Finansiel stabilitet	23
Overvågning af betalingssystemer	24
Forvaltning af statens låntagning og gæld	25
Statistik	26
Mere information	27

Formål og historie

Nationalbanken er Danmarks centralbank og bygger på lov om Danmarks Nationalbank fra 1936. I lovens første paragraf står, at Nationalbanken har til opgave "at opretholde et sikkert pengevesen her i landet samt at lette og regulere pengeomsætning og kreditgivning". Denne opgavebeskrivelse er stadig dækkende for bankens opgaver den dag i dag.

De tre hovedformål

På baggrund af loven har Nationalbanken tre hovedformål:

- ♦ *Stabile priser:* Nationalbanken bidrager til at sikre stabile priser, dvs. lav inflation. Det gøres ved at indrette pengepolitikken efter en fast kronekurs over for euroen.
- ♦ *Sikre betalinger:* Nationalbanken medvirker til, at kontante og elektroniske betalinger afvikles sikkert. Det sker ved at udstede sedler og mønter samt sørge for, at pengeinstitutterne kan afvikle indbyrdes betalinger.
- ♦ *Stabilitet i det finansielle system:* Nationalbanken bidrager til at sikre stabiliteten i det finansielle system. Det gøres ved at vurdere den finansielle stabilitet, overvåge betalingssystemer, producere finansiell statistik og forvalte statens gæld.

En uafhængig og selvejende institution

Nationalbanken er en selvejende og uafhængig institution etableret ved lov. Uafhængigheden kan føres tilbage til bankens oprettelse i 1818. I loven fra 1936 fremgår Nationalbankens uafhængighed ved, at Nationalbankens direktion har eneansvaret for at fastsætte de pengepolitiske renter.

Princippet om, at centralbanker skal være uafhængige, er også traktatfæstet i EU-traktaten (artikel 108). Heri står, at hverken Den Europæiske Centralbank (ECB) eller de nationale centralbanker må søge eller modtage instrukser fra fællesskabsinstitutioner, medlemsstaternes regeringer eller nogen anden side.

Nationalbanken oprettes

Nationalbanken blev oprettet som privat aktieselskab med det formål at skabe orden i det danske pengevesen. Fra begyndelsen fik Nationalbanken derfor eneret til at udstede pengesedler i Danmark. Tidligere erfaringer med at lade staten stå for udstedelse af pengesedler var ikke gode. Kongens udgifter til fx krige var i flere omgange betalt ved at sætte for mange sedler i omløb, hvilket førte til inflation.

1818

Mere information

I lov om Danmarks Nationalbank af 1936 fastlægges Nationalbankens grundlag. Loven kan læses på webstedet www.nationalbanken.dk.

"Nationalbanken i København" blev oprettet i 1818. Nationalbanken havde i begyndelsen til huse i en bygning ved Christian IV's gamle børsbygning i København.

Nationalbankens hovedbygning fra 1870 til starten af 1970'erne. Bygningen blev revet ned for at gøre plads til den nuværende Nationalbankbygning, der ses under opførelse til venstre i billedet.

Organisation og ledelse

Nationalbanken beskæftiger omkring 500 medarbejdere inden for mange forskellige faggrupper, fx økonomer, seddeltrykkere, bankuddannede og vagter.

Nationalbanken og Den Kgl. Mønt

Nationalbanken har til huse i Havnegade i det indre København, med undtagelse af afdelingen Den Kgl. Mønt, der ligger i Brøndby. Tidligere havde Nationalbanken filialer rundt om i landet, men de sidste filialer i Århus og Odense blev nedlagt i 1989. Filialerne var Nationalbankens lokale pengekasser og stod for kontantforsyningen i provinsen.

Nationalbanken ledes af tre styrende organer

Nationalbankens ledelse består af en direktion på tre medlemmer, en bestyrelse på syv medlemmer og et repræsentantskab på 25 medlemmer. Direktionen, der består af tre nationalbankdirektører, varetager den daglige ledelse og har det fulde ansvar for udformningen og den løbende tilpasning af pengepolitikken. Som kongelig udnævnt direktør er Nils Bernstein formand for direktionen. De to øvrige medlemmer af direktionen er Torben Nielsen og Jens Thomsen, som begge er valgt af repræsentantskabet efter bestyrelsens indstilling.

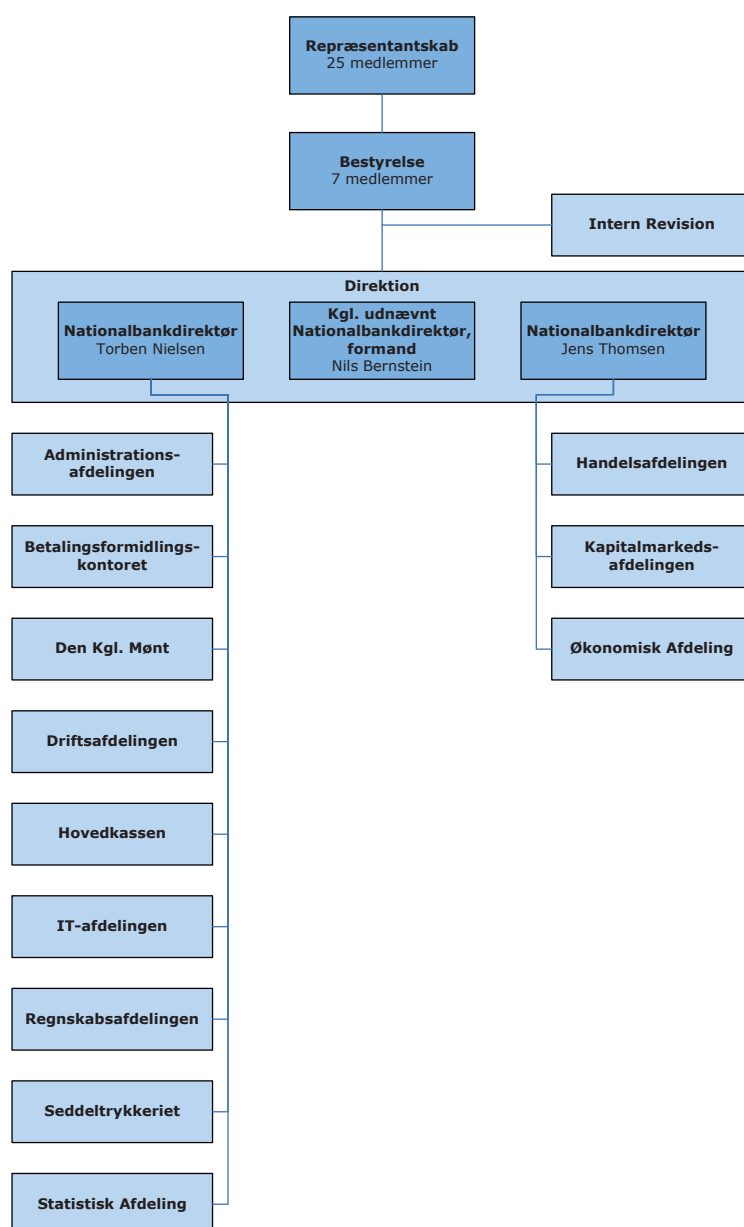
Bestyrelse og repræsentantskab

Bestyrelsen og repræsentantskabet varetager organisatoriske og administrative opgaver. Medlemmerne af bestyrelsen og repræsentantskabet er sammensat af personer uden for banken. Repræsentantskabets 25 medlemmer består af otte politikere, som Folketinget vælger blandt dets medlemmer, samt to medlemmer med nationaløko-

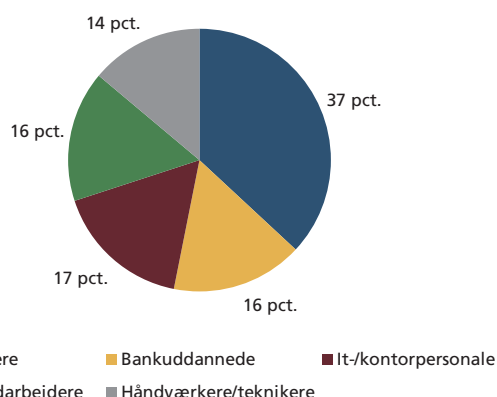
nomisk og juridisk uddannelse, som er udpeget af økonomi- og erhvervsministeren. Sidstnævnte er Kgl. Bankkommissær og det formelle bindeled mellem regeringen og Nationalbanken.

De øvrige 15 medlemmer i repræsentantskabet er valgt ud fra, at de har indsigt i erhvervsforhold. Desuden tages der hensyn til geografisk og erhvervsmæssig spredning. I bestyrelsen har de to medlemmer, som den Kgl. Bankkommissær har udpeget, fast plads. De øvrige fem medlemmer vælges af repræsentantskabet blandt dets medlemmer for ét år ad gangen.

Organisation

Medarbejdergrupper

Kønsopdeling: 54 pct. mænd og 46 pct. kvinder (ultimo 2007)

Regnskab og overskud

Nationalbanken tjener penge i kraft af rollen som centralbank. Hovedparten af indtjeningen afspejler, at Nationalbanken tjener en såkaldt "møntningsgevinst", samt at bankens egenkapital forrentes. Herudover tjener og taber banken penge, når valuta- og obligationskurser bevæger sig.

Egenkapital

Det er vigtigt for en centralbank, at der er tillid til dens økonomiske soliditet. Hensyn til bankens egen indtjening må ikke lægge en begrænsning for udøvelsen af penge- og valutapolitikken. Egenkapitalen bør derfor være betydelig set i forhold til bankens balance og aktiviteter, og der bør løbende ske en vis konsolidering.

Møntningsgevinsten

Møntningsgevinst kaldes den indtjening, som opnås gennem Nationalbankens udstedelse af sedler og mønter. Når Nationalbanken udleverer kontanter, svarer det til, at Nationalbanken optager et rentefrit lån. Værdien af lånet kan Nationalbanken placere i aktiver, der giver renteindtægt. Efter fradrag af omkostninger til produktion og distribution af sedler og mønter er der tale om en betydelig indtægtskilde for Nationalbanken.

Nationalbankens guld

Det fremgår af Nationalbankloven, at Nationalbanken skal eje en vis mængde guld. Guldets bidrag til årets resultat svinger i takt med guldpriserne. Førhen var værdien af pengesedlerne i sidste ende baseret på, at de kunne indløses med guld. Det gik Danmark endeligt bort fra i 1931 med loven om ophævelse af guldindløseligheden.

Siden da har gullet for Nationalbanken – og mange andre centralbanker – haft en stadig mindre betydning.

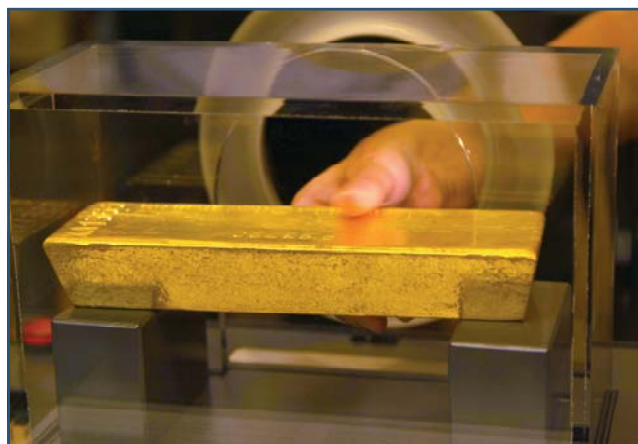
Fordelingen af overskuddet

Fordelingen af overskuddet tages der hvert år stilling til i forbindelse med aflæggelse af regnskabet. Siden 2002 har staten modtaget 80 pct. af årets resultat ekskl. kursreguleringer. Dermed kommer Nationalbankens indtægter i sidste ende hele samfundet til gode. De resterende 20 pct. overføres til sikringsfonden, der er en del af Nationalbankens egenkapital. Sikringsfonden har til formål at bevare Nationalbankens finansielle styrke.

Nationalbankens guld flyttes

1939

I halvåret op til besættelsen 9. april 1940 blev Nationalbankens guld i al hemmelighed transporteret fra København til USA. Her forblev det meste af gullet under krigen, mens noget blev solgt for at dække renteudgifter på danske statslån i USA. En del af gullet var i forvejen i England, så ved besættelsen var der praktisk taget ikke mere guld i Nationalbanken. Efter krigen blev gullet fragtet tilbage til Nationalbanken, men i 1951 blev hovedparten af gullet flyttet til udlandet igen. Denne gang på grund af den storpolitiske situation (den kolde krig).

Hovedparten af Nationalbankens 66,6 tons guld ligger i Bank of England. Kun ganske få guldbarrer ligger i København. Én af dem er udstillet i en delvist åben glasmontre i Nationalbankens banksal.

Mere information

I publikationen *Beretning og regnskab* kan du læse de faktiske tal fra regnskabet samt Nationalbankens gennemgang af de vigtigste begivenheder det forgangne år. I publikationen *Finansiel styring* i Danmarks Nationalbank findes mere information om Nationalbankens indtjening og risikostyring.

Internationalt samarbejde

Nationalbanken repræsenterer Danmark i flere internationale sammenhænge. I særlig grad samarbejder Nationalbanken med andre centralbanker og Den Europæiske Centralbank, ECB. I visse tilfælde er deltagelsen begrænset af, at Danmark ikke deltager i tredje fase af Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU'en) – og dermed ikke har indført euroen.

Den Europæiske Centralbank, ECB

ECB ligger i Frankfurt og er fælles centralbank for de 15 lande, der har tilsluttet sig euroen. Eurolandenes nationale centralbanker samarbejder tæt med ECB. Tilsammen udgør de eurosystemet, der varetager den fælles pengepolitik i eurolandene.

Målsætningen for ECBs pengepolitik er at sikre stabile priser i euroområdet. Det har ECB defineret som en inflation tæt på, men under 2 pct. årligt på mellemlang sigt. ECB kan gennem pengepolitikken også understøtte eurolandenes generelle økonomiske politik, fx med henblik på at sikre høj vækst og beskæftigelse. Dette kan dog kun ske, hvis målet om lav inflation ikke bringes i fare.

ECBs tre besluttende organer er Direktionen, Det Generelle Råd og Styrelsesrådet. Sidstnævnte træffer beslutningerne om den fælles pengepolitik for eurolandene, herunder fastlæggelse af renten i eurolandene. ECBs øverste chef – præsidenten – er franskmænden Jean-Claude Trichet.

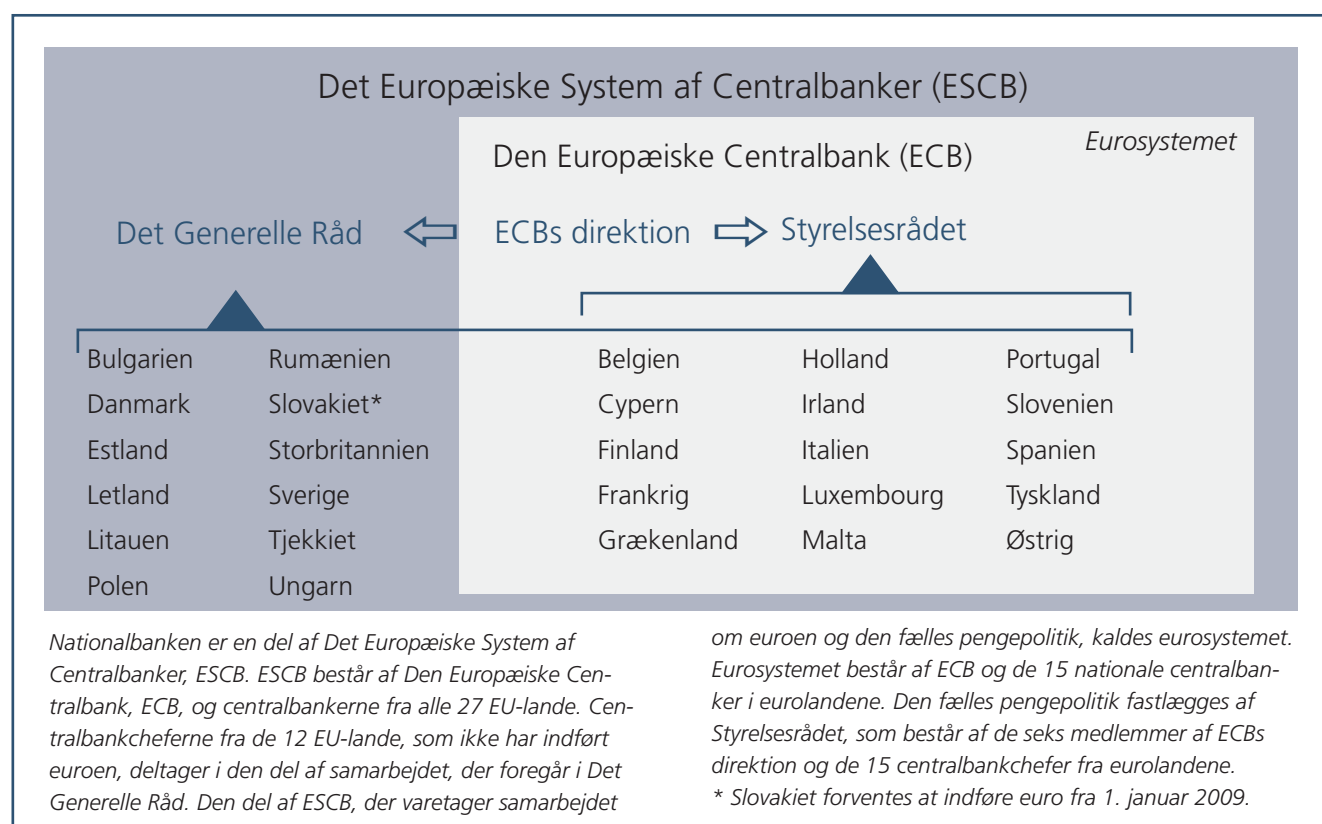
Samarbejdet med ECB

Som følge af at Danmark har valgt at stå uden for euroen, deltager Nationalbanken ikke i møderne i Styrelsesrådet. Nationalbanken deltager i Det Generelle Råd, som består af centralbankdirektørerne i samtlige EU-lande samt præsidenten og vicepræsidenten for ECB. Det Generelle Råd drøfter bl.a. de økonomiske konjunkturer og overvåger valutakurs-samarbejdet ERM2. Derudover deltager Nationalbanken i forskellige komiteer under ECB, i det omfang EU-centralbanker uden for eurosamarbejdet har adgang.

Samarbejdet med Den Internationale Valutafond

Den Internationale Valutafond, IMF, som ligger i Washington, har til formål at fremme handel og økonomisk vækst. Det varetager IMF ved at rådgive de enkelte lande om økonomiske forhold samt yde lån til lande med betalingsbalanceproblemer.

Nationalbanken fastlægger danske synspunkter i forhold til IMF i samarbejde med Finansministeriet og Udenrigsministeriet. Formanden for Nationalbankens direktion repræsenterer Danmark i repræsentantskabet, som er det øverst beslutende organ i IMF.

Første hovedformål: Stabile priser

Nationalbankens første hovedformål er at bidrage til stabile priser, dvs. lav inflation. Det gennemføres ved at indrette penge- og valutapolitikken efter en fast kronekurs over for euroen.

Ved at føre fastkurspolitik over for euro opnås en tæt sammenhæng mellem inflation i euroområdet og inflationen i Danmark. Det hænger bl.a. sammen med, at Danmark er en lille åben økonomi, der i vid udstrækning importerer varer fra eurolandene. I og med at Den Europæiske Centralbank, ECB, fastsætter de pengepolitiske renter med henblik på at holde lav inflation i eurolandene, skabes der en ramme for samme lave inflation i Danmark.

Stabile priser er vigtigt for økonomien

En stabil prisudvikling i Danmark er med til at skabe tryghed og sikkerhed i økonomien og bedre udnyttelse

af samfundets ressourcer. I en markedsøkonomi som den danske træffer husholdninger og virksomheder beslutninger om forbrug, opsparing og investering på baggrund af, hvad priserne er på forskellige varer og tjenester, og hvordan priserne udvikler sig i forhold til hinanden.

Når stabile priser er vigtigt, skyldes det fx:

- ♦ at høj inflation skaber slør i priserne og gør det vanskeligere at træffe beslutninger for virksomheder og forbrugere. Forkerte beslutninger kan føre til ressourcespild.
- ♦ at høj inflation giver en tilfældig omfordeling af formuer, som ikke afspejler forskelle i arbejdsindsats og evner.

Nationalbanken holder en fast kronekurs over for euro med henblik på at sikre stabile priser i Danmark. Det indebærer, at renten hverken må være for høj eller for lav i forhold til renteniveauet i euroområdet.

ARBEJDSDELING I DEN ØKONOMISKE POLITIK

Den økonomiske politik hviler på en klar arbejdsdeling mellem Nationalbanken og regeringen:

- ♦ Nationalbankens direktion har ansvaret for den løbende udformning og tilpasning af pengepolitikken. Det betyder, at Nationalbanken kan hæve eller nedsætte renten, når den finder det nødvendigt.
- ♦ Valutapolitikken fastlægges af regeringen efter samråd med Nationalbanken. Den daglige udførelse af valutapolitikken, herunder bl.a. intervention på valutamarkedene, varetages af Nationalbanken.
- ♦ Regeringen har ansvaret for den øvrige økonomiske politik, herunder finanspolitikken.

Inflation

Inflation betyder, at det generelle prisniveau er stigende. Det vil sige, at priserne på en lang række varer, set under ét, stiger. Selvom der er inflation, kan enkelte varer godt falde i pris. Inflation udtrykker prisstigninger for sammenlignelige varer, fx er det ikke inflation, hvis prisstigningerne skyldes, at varerne er blevet bedre.

Hvor stor inflationen må være, før det bliver problematisk, er der blandt økonomer ikke helt enighed om. I valutaområder med inflationsmålsætning, som fx eurolandene, Storbritannien og Sverige, er målet for den accepterede inflation omkring 2 pct. over en periode på ca. et-to år.

Hovedsagen er, at inflationen fastholdes på et stabilt lavt niveau. Det giver forbrugere og virksomheder mulighed for at tage prisændringer på en vare som udtryk for, at den enkelte vare er blevet dyrere eller billigere. Hvis inflationen stiger til højt niveau, vil denne gennemsigtighed i priserne forsvinde, fordi opfattelsen vil være, at "alting stiger".

Stiger inflationen til et højt niveau, kan det skabe forventninger om fortsat stigende priser, hvilket virker selvforstærkende. Bliver inflationen ikke bragt ned, kan det føre til en såkaldt pris-lønspiral, hvor lønningerne øges som følge af stigende priser, og priserne stiger som følge af øgede lønomkostninger.

Sådan opgøres inflationen

Inflationen måles oftest ved Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks. Forbrugerprisindekset opgøres ved, at Danmarks Statistik én gang om måneden indsamler oplysning-

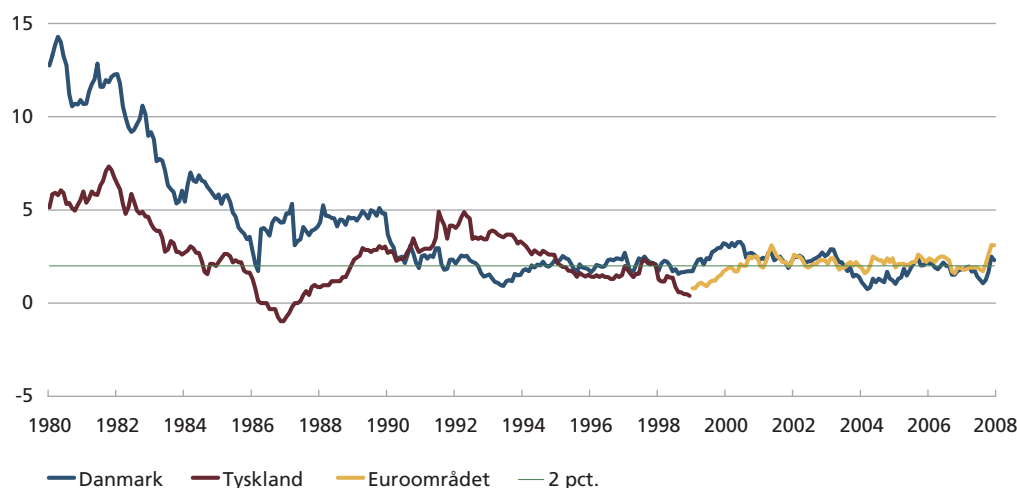
ger om priserne på et bredt udsnit af varer, der indgår i det private forbrug. Priserne sammenlignes med priserne på de samme varer et år tidligere, og ændringen bruges som mål for stigningen i det generelle prisniveau – inflationen. Siden begyndelsen af 1990'erne har inflationen i Danmark været på niveau med Tyskland og euroområdet.

Tyskland oplevede i 1920'erne såkaldt hyperinflation, der førte til et sammenbrud i landets økonomi. Priserne steg så hurtigt, at 1 enkelt dollar til sidst kostede mere end 4 billioner tyske mark! Til sidst var pengene ubrugelige som betalingsmiddel.

Inflationen er faldet siden starten af 1980'erne

Årlig stigning i pct.

Siden Danmark i 1982 overgik til fastkurspolitik, er inflationen reduceret markant. Siden starten af 1990'erne har den danske inflation ligget på niveau med Tyskland og fra 1999 med euroområdet. ECB har en målsætning om at holde inflationen tæt på, men under 2 pct. for euroområdet.

Fast kronekurs skal sikre lav inflation

Danmark fører fastkurspolitik over for euro. Det betyder, at penge- og valutapolitikken er indrettet efter at holde kursen på danske kroner stabil over for euro. Nationalbanken har ansvaret for pengepolitikken i Danmark og står for den praktiske gennemførelse af valutapolitikken.

Den formelle ramme for fastkurspolitikken er det europæiske valutasamarbejde (ERM2). Danmark deltager i samarbejdet med en centralkurs på 7,46038 kr. for 1 euro og et udsvingsbånd på +/- 2,25 pct. Det vil sige, at kronekursen højst må bevæge sig mellem 7,29252 og 7,62824 kroner for 1 euro.

Fastkurspolitikken

Kronekursen styres via fastsættelsen af de pengepolitiske renter og ved køb og salg af kroner i valutamarkedet. Nationalbanken kan på kort sigt sikre, at kronekursen er stabil om centralkursen ved at købe og sælge valuta på valutamarkedet. Nationalbanken kan desuden hæve eller sænke de pengepolitiske renter og derved påvirke interessen for køb og salg af kroner.

Nationalbanken ændrer renten alene med henblik på at understøtte fastkurspolitikken. Det sker typisk i forbindelse med, at ECB også ændrer renten for at holde inflationen under 2 pct. i euroområdet. Andre hensyn end en fast kronekurs – fx konjunkturerne eller boligpriserne – inddrages ikke i overvejelserne. For at fastkurspolitikken kan have succes, er det afgørende, at omverdenen har tillid til,

Fastkurspolitikken indledes

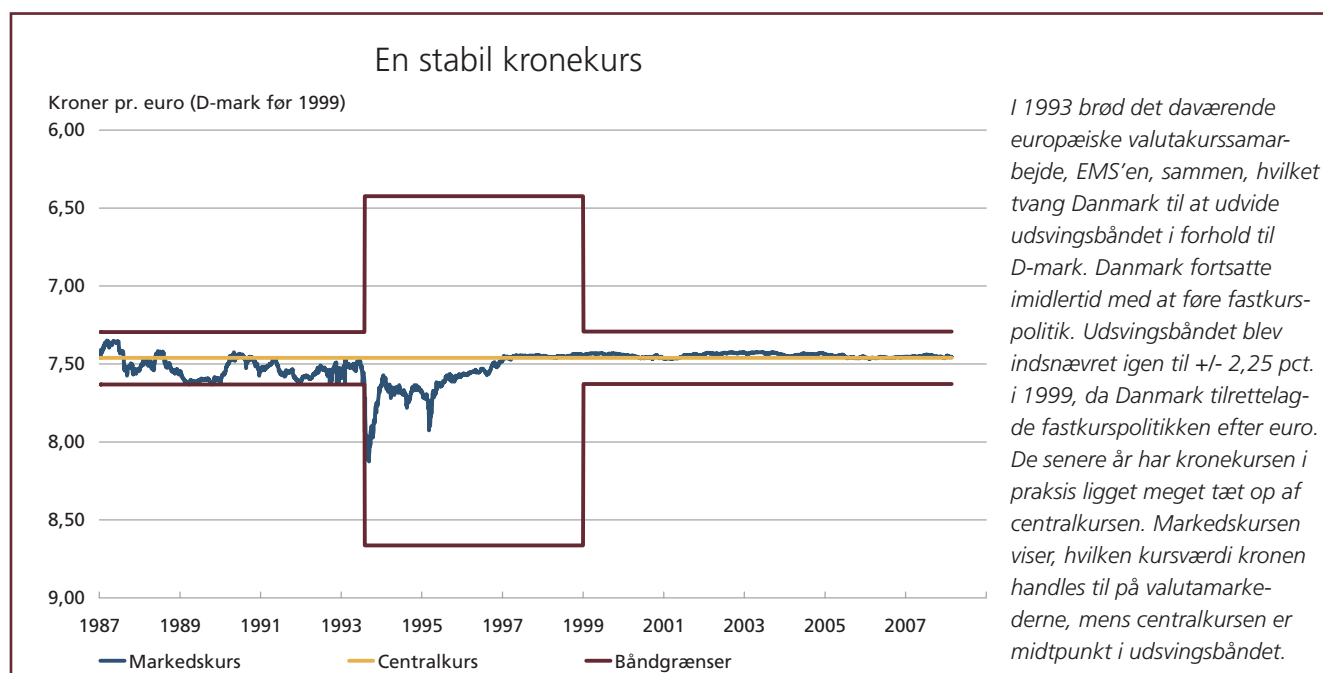
Efter en årrække med hyppige nedskrivninger af kronen omlagde den nyligt tiltrådte regering Danmarks valutapolitik i det europæiske valutasamarbejde (ERM) til en fastkurspolitik. Danmark har siden da ført fastkurspolitik – først over for D-mark og fra 1999 over for euro.

1982

at Nationalbanken kan og vil følge den valgte strategi.

Dermed kræver fastkurspolitikken, at samfundets beslutningstagere målretter deres beslutninger efter, at priser og lønninger i Danmark ikke udvikler sig ude af takt med eurolandene.

- **Mere information**
Publikationen *Kvartalsoversigt* redegør for den økonomiske udvikling i Danmark og udlandet. Publikationen indeholder også specialkapitler med analyser af økonomiske og finansielle emner.

Valutareserven skal støtte fastkurspolitikken

Valutareserven giver Nationalbanken mulighed for at købe og sælge valuta for at holde en stabil kronekurs. Valutareserven består af obligationer og bankindskud i udenlandske banker samt guldreserven.

Kronekursen til daglig

Selvom Danmark fører fastkurspolitik over for euro, vil der være små ændringer i kronekursen fra dag til dag. Det skyldes, at kroner og euro hver dag bliver handlet på valutamarkederne.

Som oftest handler markedsdeltagerne ud fra en forventning om, at kursen på den danske krone ligger stabilt omkring centralkursen. Indimellem kan der dog være perioder, hvor kursen svinger lidt mere i op- eller nedadgående retning. I de situationer har Nationalbanken mulighed for at påvirke kursudviklingen ved at købe og sælge valuta mod kroner på valutamarkedet. Det kaldes at intervenere og forekommer, når der er behov for at støtte eller svække kronekursen.

Når Nationalbanken intervenserer

Nationalbanken intervenserer ved enten at købe eller sælge valuta for at påvirke kronekursen. Når Nationalbanken sælger kroner (og køber valuta), øges valutareserven. Udbuddet af kroner stiger, og kronekursen vil have tendens til at falde. Når Nationalbanken omvendt køber kroner (og sælger valuta), vil kronen styrkes. Valutareserven ændrer

Dansk euroafstemning

2000

Den 28. september 2000 blev der afholdt folkeafstemning om dansk tilslutning til euroen. Resultatet blev, at 53,2 pct. stemte nej, og 46,8 pct. stemte ja. Efter afstemningen står Danmark fortsat uden for euroen, men fortsætter med at være tæt bundet til euroen gennem fastkurssamarbejdet, ERM2.

sig også af andre grunde end ved intervention, fx ved at staten optager eller afdrager på lån i udlandet.

Det indgår i centralbankaftalen om ERM2, at ECB vil intervenere til fordel for den danske krone, hvis den danske krone ikke kan holde sig inden for det definerede udsvingsbånd på $\pm 2,25$ pct. i forhold til centralkursen. Det har dog siden aftalens begyndelse i 1999 ikke fundet sted endnu.

HVAD ER VALUTAMARKEDET?

På valutamarkederne handler valutahandlere én valuta mod en anden valuta. Valutahandlerne er de store pengeinstitutter. Kursen på en valuta bestemmes af udbud og efterspørgsel efter valuta. Valutahandlerne handler enten på egne vegne eller på vegne af kunder. Kunderne kan fx være private investorer, der køber og sælger værdipapirer, eller virksomheder, der skal bruge valuta til at betale for varer, de har importeret, eller virksomheder, som får valuta for varer, de har solgt i udlandet. Hvis der er flere købere af en valuta end sælgere, vil kursen stige, og omvendt hvis der er flere sælgere end købere.

Den Europæiske Centralbank (ECB) har hovedsæde i Frankfurt, Tyskland. Det indgår i ERM2-aftalen, at ECB vil kunne intervenere til fordel for den danske krone.

De pengepolitiske renter

Nationalbanken fører pengepolitik ved at fastsætte de pengepolitiske renter, der består af diskontoen, foliorenten og udlåns- og indskudsbevisrenten. Nationalbankens renter er styrende for de korte renter på pengemarkedet – dvs. markedet for udveksling af likviditet mellem pengeinstitutterne – samt for pengeinstitutternes ind- og udlånsrenter over for deres kunder.

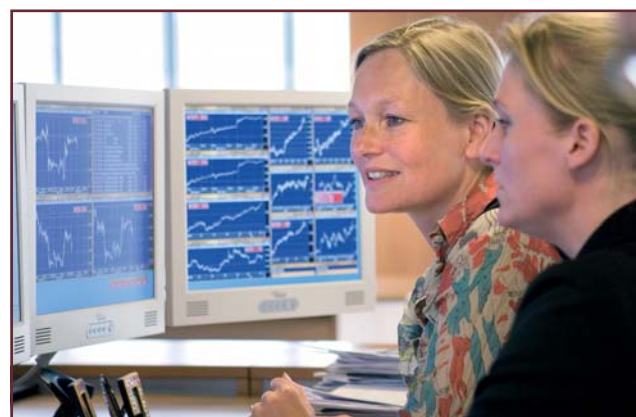
Renteændringer, der følger ECB

Nationalbankens renteændringer har alene til hensigt at støtte fastkurspolitikken. Under rolige forhold på valutamarkedet ændrer Nationalbanken normalt sine renter i takt med, at ECB ændrer sin toneangivende pengepolitiske rente (minimumsbudrenten).

I tilfælde af store forskelle mellem rentesatserne i Danmark og eurolandene, kunne investorer finde det attraktivt at optage lån i den ene valuta og placere dem i den anden valuta, forudsat forventning om at valutakurserne var stabile. Var renten højere i Danmark, ville det øge efterspørgslen efter kroner og styrke kronen. Var renten omvendt lavere, ville investorer ikke efterspørge kroner, hvilket vil svække kronen. Derfor følger Nationalbanken ECBs renteændringer tæt.

Renteændringer, der ikke følger ECB

Det kan dog forekomme, at Nationalbanken ændrer renten, uden at ECB gør det. Det vil ske i en situation med pres opad eller nedad på kronen efter vedvarende ind- eller udstrømning af valuta. Først vil Nationalbanken forsøge at støtte kronen ved at intervenere på valutamar-

Arbejdet med at holde den faste kurs over for euroen foregår i Nationalbanken. Det danske valutamarked er ikke samlet ét sted, men er et virtuelt, elektronisk marked, hvor deltagerne i et netværk kommunikerer over telefon og pc.

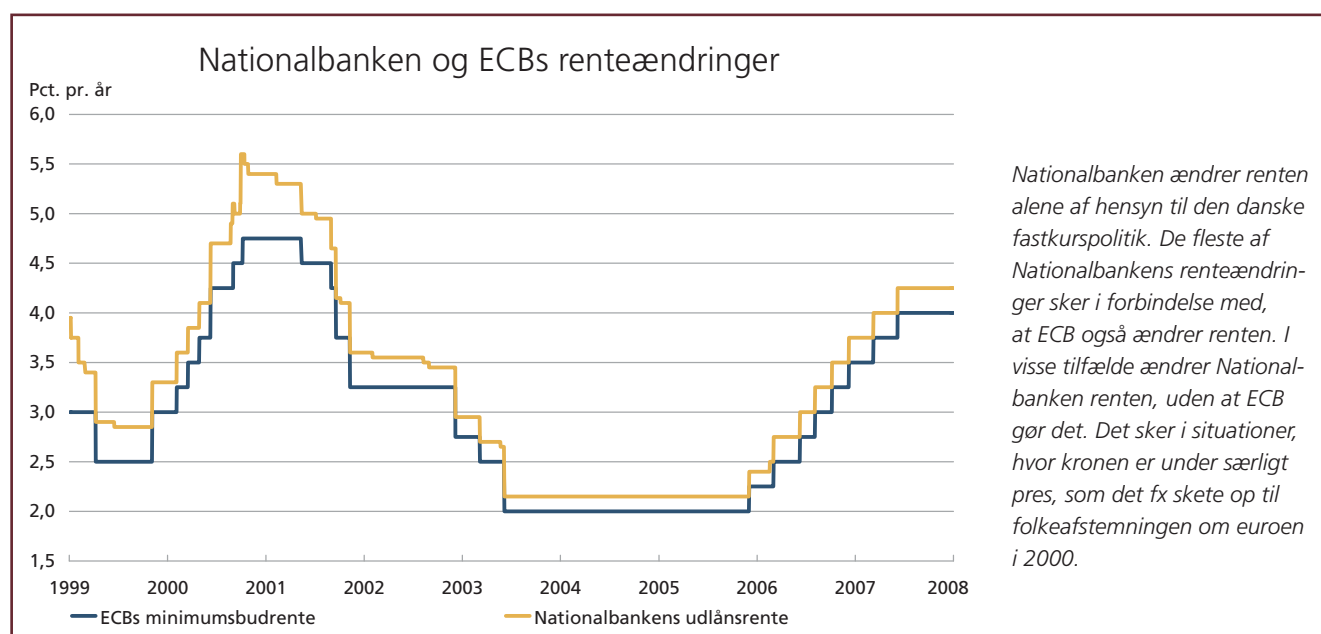
kederne. Bringer det ikke kronen tættere på centralkursen, er en selvstændig renteændring en mulighed.

I tilfælde af en svag kronekurs vil Nationalbanken forhøje renten. Med en højere rente vil efterspørgslen efter kroner igen stige. Hvis kronekursen omvendt er for stærk, vil Nationalbanken sænke renten for at få investorerne til at mindske interessen for danske kroner.

Mere information

Publikationen *Pengepolitik i Danmark* giver en sammenhængende beskrivelse af Nationalbankens gennemførelse af penge- og valutapolitikken.

Nationalbanken er bankernes bank

Nationalbanken gennemfører i praksis pengepolitikken via penge- og realkreditinstitutter i Danmark, de såkaldte pengepolitiske modparter. Nationalbanken er de pengepolitiske modparter bankforbindelse. Nationalbanken er ikke bank for private kunder.

Bankerne kan placere penge i Nationalbanken

Når et penge- eller realkreditinstitut er godkendt af Finanstilsynet, gives der mulighed for at oprette en foliokonto i Nationalbanken. Ved begyndelsen af 2008 havde Nationalbanken 115 foliokontoindehavere. De penge, som institutterne har på deres foliokonti, kan hæves med det samme og bruges til at foretage betalinger med. Fx betaler pengeinstitutterne hinanden indbyrdes for handel med værdipapirer eller tilbagebetaling af lån. Via kontoen foretager de også betalinger til Nationalbanken eller til staten.

På foliokontoen har hvert penge- og realkreditinstitut en ramme for, hvor meget der må stå ved dagens afslutning. Rammerne skal forhindre, at der på foliokontiene opbygges store indeståender, der kan anvendes til spekulation i rente- og/eller valutakursændringer. De pengepolitiske modparter må ikke have overtræk på deres foliokonti fra dag til dag.

Foliokonto og indskudsbeviser

Penge- og realkreditinstitutternes indestående på deres foliokonti bliver forrentet med den såkaldte foliorente, der svarer til diskontoen. Foliorenten gives for at have penge stående fra Nationalbankens lukketid om eftermiddagen til næste morgen. Det er derfor en dag-til-dag-rente. På hverdage i dagtimerne kan pengeinstitutterne hæve og sætte ind på foliokontoen uden varsel.

Hvis institutterne er indstillet på at have penge i Nationalbanken i en lidt længere periode, kan de gøre det ved at købe indskudsbeviser i Nationalbanken. Indskudsbeviser

løber syv dage, og renten på indskudsbeviser er derfor en syvdages-rente, som er lidt højere end foliorenten. Institutterne betaler for indskudsbeviserne ved, at der trækkes penge fra deres foliokonti.

Bankerne kan også låne i Nationalbanken

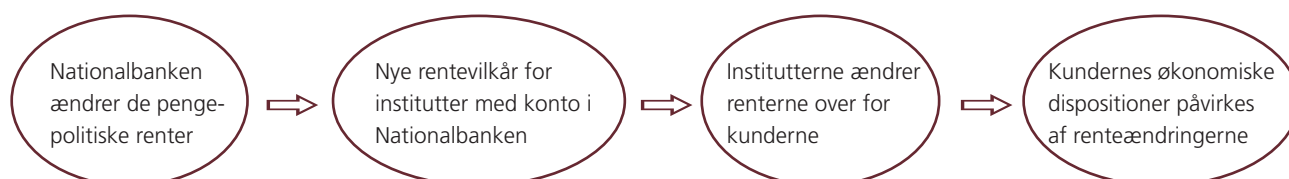
Penge- og realkreditinstitutterne kan også låne i Nationalbanken mod sikkerhed i obligationer. Lånet løber ligesom indskudsbeviserne i syv dage. Renten på udlånsforretningerne, der også kaldes udlånsrenten, svarer til renten på indskudsbeviser. Penge- og realkreditinstitutterne kan låne de penge, de har brug for, til den rente, som Nationalbanken har fastsat, så længe der stilles sikkerhed i obligationer.

DE OFFICIELLE RENTESATSER

Renter er prisen på penge. Ofte omtales renten, som om der kun er én, men faktisk er der mange renter. Nedenstående er en liste over Nationalbankens pengepolitiske renter:

- ◆ Diskonto: En signalrente, der angiver det overordnede niveau for Nationalbankens pengepolitiske renter.
- ◆ Foliorente: Renten på pengeinstitutternes indskud på foliokonti i Nationalbanken.
- ◆ Udlånsrente: Renten på pengepolitiske udlån mod sikkerhed i værdipapirer. Udlånene har normalt en løbetid på syv dage.
- ◆ Indskudsbevisrente: Renten på indskudsbeviser, der normalt har en løbetid på syv dage. Svarer i niveau til udlånsrenten.

Sådan virker renteændringerne

Nationalbankens renteændringer får virkning i samfundet gennem penge- og realkreditinstitutternes renteændringer over for deres kunder.

Andet hovedformål: Sikre betalinger

Nationalbankens andet hovedformål er at bidrage til, at betalinger kan afvikles sikkert. Det gør Nationalbanken ved at udstede sedler og mønter med et højt sikkerhedsniveau og sørge for, at pengeinstitutterne kan afvikle indbyrdes betalinger. Sikkerhed i forbindelse med betalinger er vigtigt for, at hele samfundet har tillid til pengevæsenet.

Sikre kontante betalinger

Nationalbankens vel nok mest kendte opgave er at fremstille sedler og mønter. Sedler og mønter er noget, alle borgere næsten dagligt er i berøring med og finder værdifuldt. Nationalbanken kan først og fremmest opretholde tilliden til sedler og mønter ved at bidrage til en lav inflation. Derudover tilstræber Nationalbanken at holde et højt sikkerhedsniveau i udformningen af sedler og mønter. Det

betyder bl.a., at Nationalbanken hele tiden vil modvirke falskmøntneri, fx ved at indføre nye sikkerhedselementer på sedlerne.

Sikre elektroniske betalinger

Foruden at sørge for sikre kontantbetalinger er det også Nationalbankens opgave at sørge for, at betalinger mellem pengeinstitutter kan foregå sikkert og effektivt. De fleste pengeinstitutter har en konto i Nationalbanken. De store betalinger mellem pengeinstitutterne foregår via disse konti. Nationalbanken stiller i den forbindelse betalings-systemer til rådighed, som pengeinstitutterne kan bruge til at afvikle store indbyrdes betalinger.

Den teknologiske udvikling gør, at falskmøntnere hele tiden får bedre værktøjer til at forfalske de ægte sedler. Nationalbanken har derfor besluttet at lancere en helt ny seddelserie med nye sikkerhedselementer, hvor motiverne er danske broer og landskaber. Den første seddel i serien forventes udsendt i 2009 og den sidste i 2012. Billedet forestiller et foreløbigt udkast til den nye 50-kroneseddel. Nationalbanken står desuden for trykning af færøske pengesedler og har gjort det siden 1949. Endvidere forbereder Nationalbanken en seddelserie for Grønland.

Mere information

Folderen *Brug af pengesedler og mønter som illustration* beskriver, hvilke regler der gælder for gengivelse af sedler og mønter, fx til reklameformål.

Ægte eller falsk?

Se om din pengeseddel er ægte

www.nationalbanken.dk

I 2007 blev der i alt fundet 501 falske sedler ud af 161 mio. stk. sedler i omløb. Det relativt lave tal kan bl.a. skyldes, at Nationalbanken har forbedret sedlernes sikkerhed, så de udstedte sedler i dag har hologram og selvlysende farver. Strafferammen for falskmøntneri er bøde eller fængsel i op til 12 år.

Fremstilling af sedler og mønter

Danmarks pengesedler bliver trykt i Nationalbankens bygning i København under stor sikkerhedsmæssig bevågenhed. I Seddeltrykkeriet sørger én enkelt trykpresse for at trykke de sedler, der cirkulerer i samfundet.

Kvalitetssikring af sedlerne

Når sedlerne bliver trykt, bliver de kontrolleret og kvalitetssikret af Seddeltrykkeriets ansatte. De kontrollerer, at sedlerne lever op til alle kvalitetskrav, fx at kuløren er korrekt, og at sikkerhedstråd og vandmærke sidder nøjagtigt. Nationalbanken sørger for at indarbejde nye sikkerhedselementer, der gør sedlerne svære at efterligne eller kopiere. Endelig foretager Nationalbanken også løbende kvalitetsgennemgang af sedler, der har været i cirkulation. Er de ikke egnede til recirkulation, bliver de destrueret og erstattet af nye.

Seddelproduktionen er tilpasset efterspørgslen

Produktionen af sedlerne er tilpasset efterspørgslen, så der altid er en passende mængde i omløb. Erfaringer viser fx, at der er særlig stor efterspørgsel efter sedler i julemåneden. Produktionen tilrettelægges, så der tages højde for forskelle i sedlernes "levetid". Fx holder en 50-kroneseddel kun halvandet år, mens en 1000-kroneseddel typisk cirkulerer mindst 5 år, før den behøver at blive erstattet med en ny seddel.

Mønt- og medaljefremstilling

For Den Kgl. Mønt i Brøndby er den helt centrale opgave at fremstille mønter til den daglige omsætning. Mønter-

nes udseende er normalt ens fra år til år bortset fra ændringen af årstal, der viser, hvornår mønten er fremstillet. Det er en tradition på møntområdet både i Danmark og i udlandet, at årstallet angives på mønterne. På seddelområdet er traditionen anderledes – trykåret fremgår kun meget indirekte.

En prægemaskine på Den Kgl. Mønt kan producere 700 mønter i minuttet. I alt producerer denne og to lignende maskiner alle de mønter, der er i omløb i Danmark. Mønterne præges med en kraft på 35 til 90 tons afhængig af mønternes størrelse og tykkelse.

Som supplement til de almindelige cirkulationsmønter begyndte Den Kgl. Mønt i 2002 at udsende temamønter med et særligt motiv, der skifter fra mønt til mønt. Temamønterne fremstilles som 10- og 20-kronemønter og udleveres gennem pengeinstitutterne til den almindelige omsætning, men kun i begrænset antal. Siden 2005 er der yderligere fremstillet særlige samlerversioner i guld og sølv af nogle temamønter. De sælges til overpris i forhold til den pålydende værdi, primært som følge af høje fremstillingsomkostninger. Derudover producerer Den Kgl. Mønt også en række medaljer bl.a. til Kongehuset, Forsvaret, politiet og universiteterne.

Nationalbanken har udsendt flere serier af temamønter med motiver hentet fra bl.a. Danmarks tårne, skibsfart og H.C. Andersens eventyr. Mønterne sendes i almindelig cirkulation i begrænsede antal eksemplarer. Ovenfor ses temamønten, der forestiller H.C. Andersens eventyr Snedronningen.

► Mere information

Hæftet *Danmarks Penge* fortæller i detaljer om seddel- og møntproduktion i Danmark. Her indgår også en beskrivelse af sikkerhedselementerne i den nuværende seddelserie, fx hologram og selvlysende farver. På Den Kgl. Mønts websted www.kgl-moent.dk, findes flere oplysninger om mønter og temamønter.

Pengenes historie – et kort tilbageblik

Gennem tiden har mennesket altid haft behov for at yde modydelse ved erhvervelse af varer. Før man fik penge, var det udbredt, at man byttede varer med hinanden, fx byttede man husdyr, landbrugsprodukter, håndværk mv. Senere gik man over til at anvende mønter af guld og sølv til at foretage betalinger.

I begyndelsen var pengesedler ikke andet end en kvittering for, at man havde indbetalt guld eller sølv i en bank. Langt op i tiden garanterede udstederne af pengesedler, at de kunne indløses med guld eller sølv. Det skulle dog ved mange lejligheder vise sig, at garantien ikke var det papir værd, den var trykt på. Ofte kunne udstederen ikke modstå fristelsen til at udstede langt flere pengesedler, end der var dækning for i ædelmetal. Resultatet var inflation og manglende tillid til pengevæsenet. Det er anderledes i dag, hvor kontantmængden reguleres efter pengeinstitutternes og borgernes efterspørgsel.

Pengenes værdi bygger på tillid

I dag er pengenes værdi baseret på borgernes og samfundets tillid. Som købere og sælger ved vi af erfaring, at kontanter er gyldige som betaling. Dermed er der skabt tillid til, at penge kan bruges til at betale med. Kontanterne selv koster mindre at fremstille end den pålydende værdi.

Det koster cirka 1 krone at producere en pengeseddel og mellem 25 og 50 øre at producere en mønt.

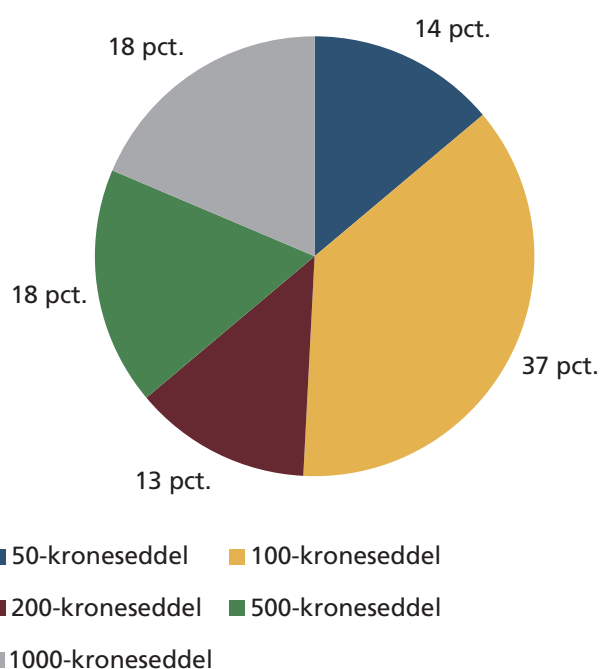
Elektroniske betalinger vinder frem

Ligesom med kontanterne er det afgørende, at befolkningen har tillid til, at også elektroniske overførsler er gyldige betalinger. At det er tilfældet kan i vid udstrækning bekræftes med Dankortets popularitet. Siden kortet blev introduceret, har omfanget af elektroniske betalinger været støt stigende. Samtidig er omfanget af cirkulerende sedler også steget. Det skyldes bl.a., at der har været økonomisk vækst og privatforbruget har været voksende, hvilket øger omfanget af transaktioner. Sedler anvendes derudover i vid udstrækning også til opsparing.

Ved elektroniske betalinger, fx med Dankort, ved kassen i et supermarked, opstår et mellemværende mellem dit eget og supermarkedets pengeinstitut. Betalingen opgøres i et betalingssystem kaldet Sumclearingen, der ejes af Finansrådet og drives af PBS. I Sumclearingen opgøres, hvor meget de enkelte pengeinstitutter i alt skylder eller har til gode hos andre pengeinstitutter. En gang i døgnet (om natten) afvikles betalingerne på pengeinstitutternes konti i Nationalbanken. Herefter hæves pengene på din bankkonto og indsættes på supermarkedets bankkonto.

Seddelomløbet i 2007, pct. af stk. i alt

Sådan bliver en pengeseddel til

Grafisk design foregår i Nationalbankens seddeltrykkeri, hvor der samarbejdes med eksterne kunstnere om at udforme motiverne.

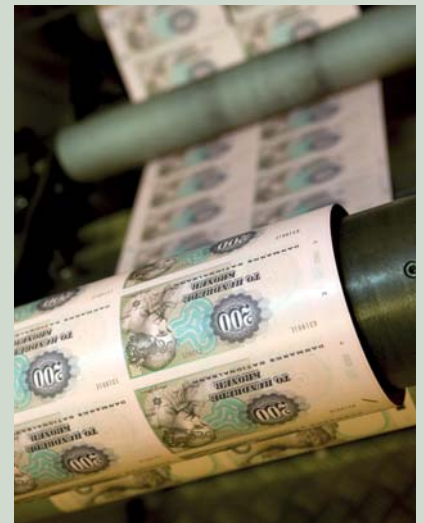

Kobbertryk er en gammel teknik, der stadig anvendes til trykning af pengesedler på grund af dets detaljerigdom.

Pengesedlerne trykkes på papir fremstillet af bomuldsfibre. Kobbertryk er den trykmetode, som anvendes til trykning af bl.a. hovedmotivet på forsiden af sedlen.

Trykningen foregår på en rotationspresse, hvor sedlerne trykkes på store papirruller. Det betyder, at for- og bagsiden af sedlen trykkes i samme trykgang.

Under selve produktionsprocessen gennemgår sedlerne en kvalitetskontrol, som er baseret på de meget høje standarder, der er sat for seddelproduktion i Danmark.

De udskårne sedler ligger klar til at blive kontrolleret, pakket i kartoner og herefter transporteret ud til pengeinstitutternes kontantdepoter.

Sådan kommer kontanter i omløb

For at foretage en kontant betaling skal både køber og sælger have adgang til tilstrækkelige mængder af sedler og mønter. Køberen skal kunne udbetale et givent beløb, og sælgeren skal kunne udbetale byttepenge. Nationalbankens opgave er at sørge for, at der er tilstrækkelig af kontanter i omløb i samfundet.

Kontanter udbetales i dag på mange forskellige måder. Man kan få udbetalt kontanter i sit pengeinstitut, i kontantautomater, eller når man handler i en forretning. Uanset hvordan, stammer alle kontanter i sidste ende fra Nationalbanken.

Penge har kun værdi, når de er i omløb

Nationalbanken sætter kontanterne i omløb gennem pengeinstitutterne. Når en pengeseddel er trykt, kontrolleret og pakket, bliver den lagt på lager, indtil der bliver brug for den. I det øjeblik pengesedlen forlader Nationalbanken, indgår den i seddelomløbet. På samme måde indgår en mønt først i møntomløbet, når den forlader Den Kgl. Mønt.

Kontantdepoter

For at gøre det så let og sikkert som muligt for pengeinstitutterne at få eller komme af med kontanter, findes et net af kontantdepoter spredt ud over landet. Kontant-

depoterne er drevet af pengeinstitutterne. Herfra kan de forsyne institutter i lokalområdet med kontanter eller udveksle kontanter med Nationalbanken.

Sådan får pengeinstitutterne kontanter

Når et pengeinstitut har behov for kontanter, bytter instituttet via et kontantdepot et kontoindestående i Nationalbanken til sedler og mønter. Når pengeinstitutterne tilsvarende kan se, at der er flere kontanter i kasserne, end kunderne har brug for, byttes kontanterne igen via et kontantdepot til et indskud i Nationalbanken.

Det er en fordel for pengeinstitutterne ikke at ligge inde med store beholdninger af sedler og mønter. For det første giver de ingen rente. For det andet kan plads- og sikkerhedshensyn spille en rolle.

Efter endt levetid i seddelomløbet returneres de kassable sedler til Nationalbanken. Her bliver de kontroltalt og undersøgt for ægthed, hvorefter de destrueres.

Betalingsformidlingens historie

995: De første danske mønter
Svend Tveskægs sølv mønt fra omkring år 995 er den ældste mønt i Danmark med kongens og landets navn.

1713: De første danske sedler
Pengesedler blev for første gang en del af den danske pengeforsyning i årene 1713-28. Danskerne havde ikke tillid til papirpengene, så sedlerne blev inddraget igen.

1875: Fra rigsdaler til kroner
Møntenheden blev ændret fra rigsdaler til kroner, og 1 rigsdaler blev omvekslet til 2 kroner. Overgangen hang sammen med bestræbelserne på at indføre en skandinavisk møntunion.

1030: Det første danske møntvæsen
Det første egentlige, organiserede møntvæsen blev skabt af Knud den Store omkring år 1020. Siden da har kongen "slået mønt" med navn, monogram og/eller portræt.

1736: Kurantbanken – Danmarks første bank
Danmarks første bank – Kurantbanken – fik eneret på at udstede sedler, som den til enhver tid skulle indløse med sølv mønt. På grund af overdreven seddeludstedelse blev sølvindløseligheden ophævet i 1757.

Betalinger mellem pengeinstitutterne

Nationalbanken spiller en central rolle i forbindelse med formidling af elektroniske betalinger mellem pengeinstitutter. De fleste betalinger mellem pengeinstitutterne i Danmark sker via konti i Nationalbanken. Nationalbanken stiller et betalingssystem kaldet Kronos til rådighed for pengeinstitutterne. Kronos er populært sagt pengeinstitutternes "home-banking"-system, idet pengeinstitutterne kan anvende Kronos til at afvikle indbyrdes betalinger i danske kroner. For pengeinstitutterne er det afgørende, at betalinger i Kronos foregår sikkert og effektivt.

Mellemværender mellem bankerne

Behovet for at udveksle penge mellem pengeinstitutterne kan opstå på flere måder. Når en person fx betaler med Dankort i sit lokale supermarked, og supermarkedet og kunden har forskellige pengeinstitutter, så opstår der et mellemværende mellem de to pengeinstitutter. Mellemværenderne opstår også ved brug af fx betalingservice eller lønoverførsler – eller når to pengeinstitutter fx handler værdipapirer med hinanden.

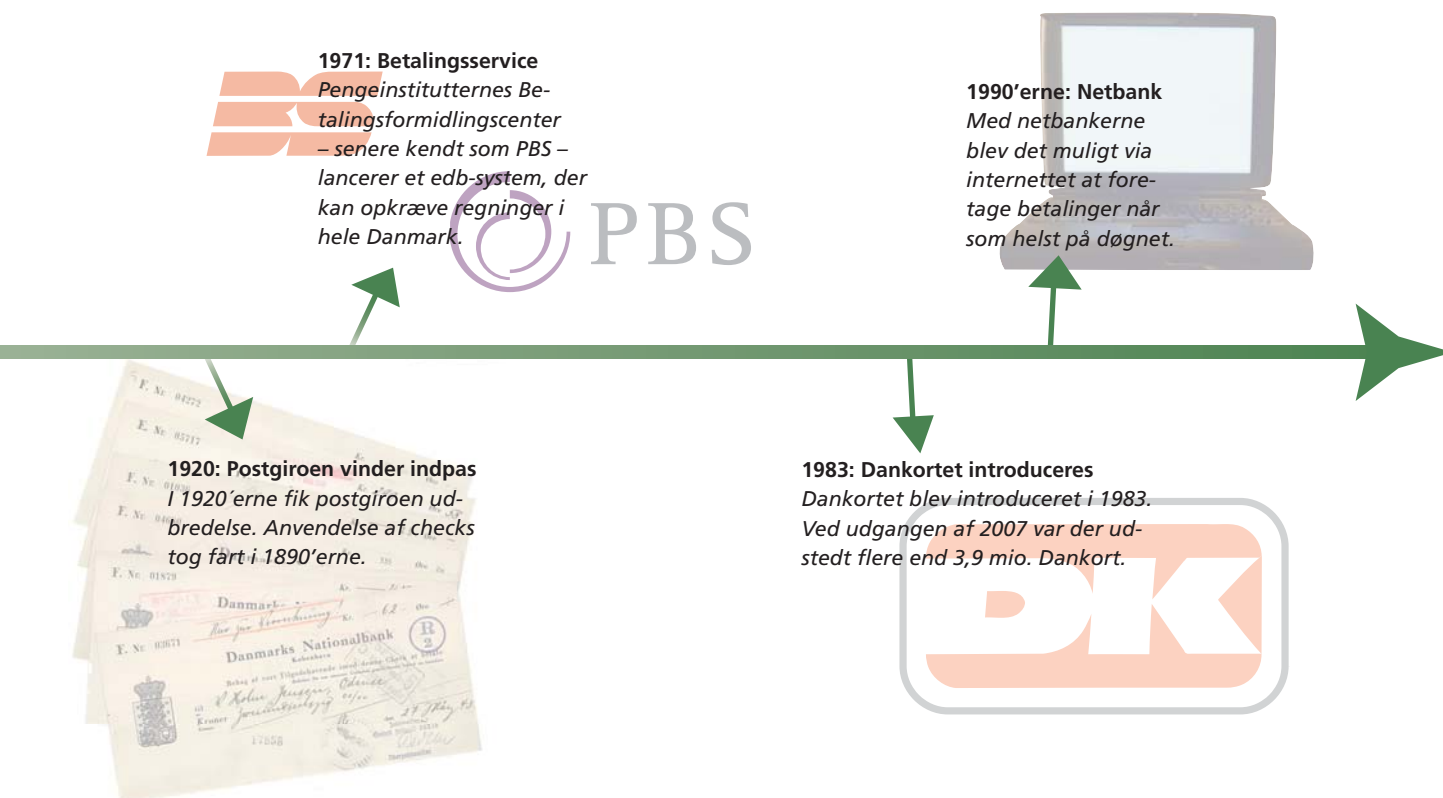
Alle disse betalinger, hvor ét pengeinstitut overfører penge til et andet, bliver i sidste ende gjort op ved, at der flyttes penge mellem pengeinstitutternes konti i Nationalbanken. Kontiene forrentes dag-til-dag.

Tilstrækkeligt med likviditet

Afviklingen af betalingerne mellem pengeinstitutterne foregår i Kronos. En vigtig opgave for Nationalbanken er i den forbindelse at sørge for, at der er tilstrækkelig med likviditet i det finansielle system. Uden tilstrækkelig likviditet kan betalinger ikke umiddelbart gennemføres. Nationalbanken tilbyder derfor intradag-kredit mod sikkerhed til pengeinstitutterne for at sikre, at betalinger kan afvikles løbende.

Betalinger i euro

Det er også muligt for pengeinstitutterne at foretage betalinger i euro, både inden for Danmark og til pengeinstitutter i de øvrige EU-lande. Alle betalinger i euro sker fra maj 2008 via det fælleseuropæiske betalingssystem, Target2. Pengeinstitutterne har deres eurokonti direkte i Target2, men juridisk tilhører eurokontiene Nationalbanken. Target2 fungerer som en slags "home-banking"-system for pengeinstitutterne, bare for betalinger i euro.

Tredje hovedformål: Et stabilt finansielt system

Nationalbankens tredje hovedformål er at medvirke til at skabe stabilitet i det finansielle system. Det finansielle system er en bred betegnelse for bl.a.:

- ♦ de finansielle institutioner, dvs. penge- og realkreditinstitutterne, forsikrings- og pensionselskaberne
- ♦ de finansielle betalingssystemer fx Kronos
- ♦ de finansielle markeder, fx aktie- og obligationsmarkedet.

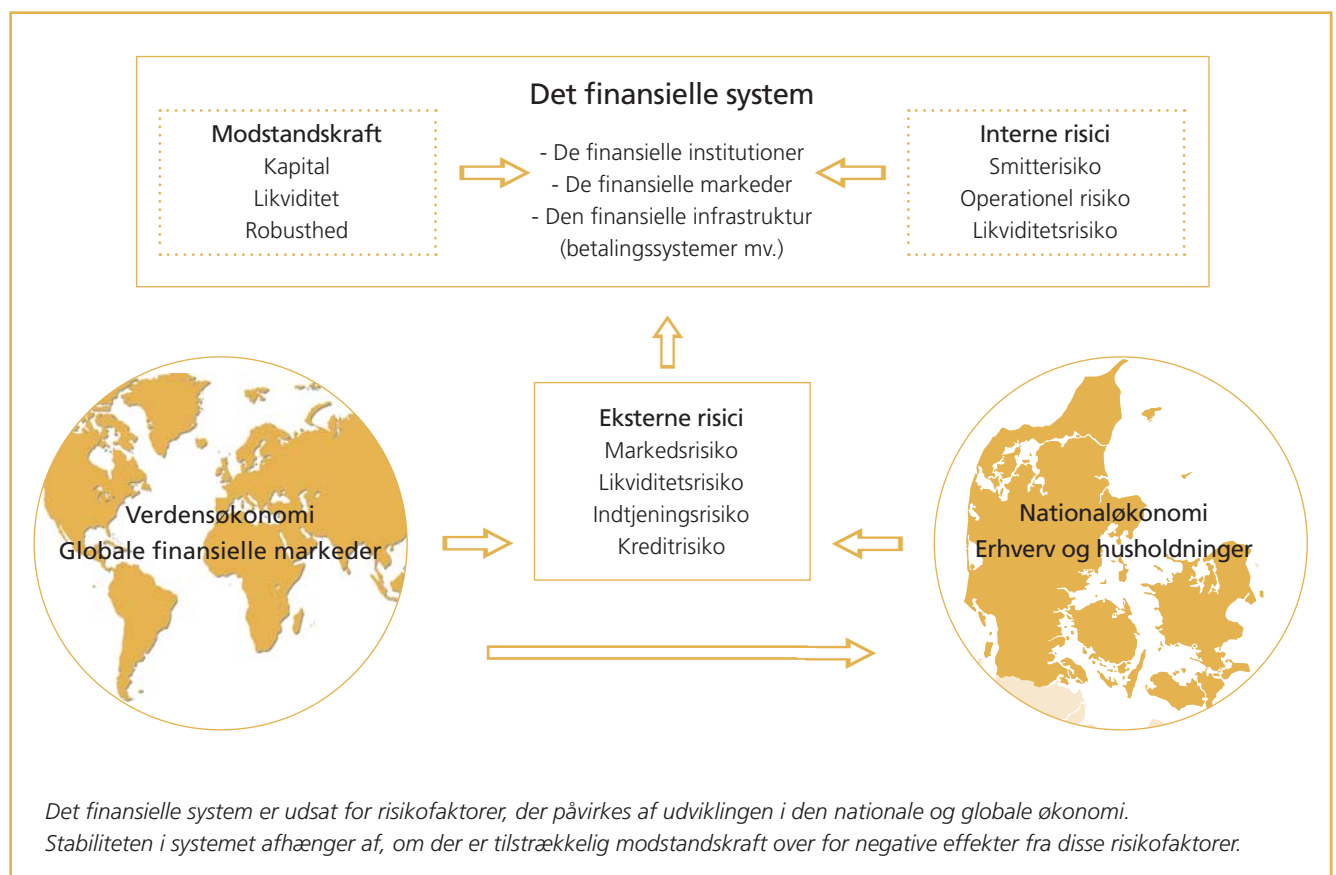
Nationalbanken ser på hele systemet

En krise i det finansielle system kan have store samfundsøkonomiske konsekvenser. Den vil som regel være kendetegnet ved, at ikke bare én enkelt deltager – fx et pengeinstitut – er berørt, men større dele af systemet.

Finansiell stabilitet eksisterer, når det finansielle system er robust. Det kommer til udtryk ved, at eventuelle problemer ikke spreder sig og hindrer en effektiv formidling af kapital og tjenesteydelser. Det er altså de indbyrdes påvirkninger i det finansielle system, der er i fokus for vurderingen af stabiliteten.

Forudsætninger for et stabilt finansielt system

Stabilitet i det finansielle system forudsætter flere forhold. Fx skal de finansielle institutioner generelt være robuste, så de er rustet til at imødegå tab, og betalingssystemerne skal være indrettet, så betalinger kan afvikles sikkert og effektivt.

Finansiell stabilitet

Nationalbanken analyserer og vurderer løbende forhold, der påvirker den finansielle stabilitet. Det kan fx være bankernes udlån, udviklingen i erhvervslivet eller de økonomiske konjunkturer generelt. Det kan også være udviklingen i husholdningernes økonomi eller investeringsadfærden på de finansielle markeder. Analyserne skal afdække de overordnede trusler mod den finansielle stabilitet. De skal også bidrage til, at de finansielle institutter øger opmærksomheden og tager hånd om eventuelle problemer, før de udvikler sig.

Nationalbanken er i løbende dialog med pengeinstitutterne om udviklingen i den finansielle stabilitet. Endvidere deler de nordiske centralbanker erfaringer på området.

De finansielle institutioner har selv ansvaret

Selv om Nationalbanken peger på mulige risici for den finansielle sektor, er det først og fremmest de finansielle institutioner selv, der har ansvaret for at drive deres forretning, så de ikke løber ind i vanskeligheder. Finanstilsynet, der er en styrelse under Økonomi- og Erhvervsministeriet, fører løbende tilsyn med, at de finansielle institutioner hver især opfylder krav til fx solvens og likviditet. Nationalbankens opgave er at vurdere det samlede risikobillede, herunder systemiske risici i det finansielle system, dvs. afsmittende effekter mellem forskellige dele af systemet.

Garantifonden for Indskydere og Investorer

For at undgå at almindelige indskydere og investorer mister deres penge i tilfælde af, at deres institut går konkurs, har pengeinstitutterne finansieret en indskydergarantifond. Fonden sikrer, at private kan få dækket indskudstab

Uro på de finansielle markeder kan udløse meget dramatiske scener på verdens børser. På sekunder transmitteres sidste nyt om den økonomiske udvikling over hele verden. Få øjeblikke kan gøre en stor forskel på, om der opnås en fordelagtig handel.

for op til 300.000 kr. og tab i værdipapirer for op til 20.000 euro, i tilfælde af, at instituttet ikke kan udlevere de værdipapirer, det har opbevaret for kunden. Derudover dækker Indskydergarantifonden visse særlige indlån fuldt ud, det gælder fx børneopsparing og pensionskonti. Det sker efter nærmere bestemte regler fastsat af fonden.

Mere information

I den årlige publikation *Finansiell stabilitet* analyserer og vurderer Nationalbanken mulige trusler mod den finansielle stabilitet.

NATIONALBANKENS ROLLE VED EN KRISE HOS ET PENGEINSTITUT

Hvis et dansk pengeinstitut kommer i krise, kan der ikke på forhånd siges noget entydigt om Nationalbankens rolle. Det vil afhænge af en konkret vurdering af situationen og konsekvenserne – direkte eller indirekte – for det danske finansielle system og det danske samfund. Tidligere har Nationalbanken i en række tilfælde haft en rolle i forbindelse med offentlige indgreb i nødlidende pengeinstitutter. Det er i flere tilfælde sket i samarbejde med de private banker, fx ved at udstede garanti til kreditorerne.

Overvågning af betalingssystemer

For den finansielle stabilitet er det vigtigt, at betalinger kan afvikles sikkert og effektivt. Nationalbanken overvåger i den forbindelse vigtige elektroniske betalingssystemer. Overvågningen betyder ikke, at Nationalbanken kigger med over skulderen, når borgere foretager betalinger i supermarkedet eller ved pc'en derhjemme. Overvågningen sker derimod på et overordnet niveau, hvor særligt vigtige betalingssystemer vurderes på baggrund af internationale standarder. Nationalbanken overvåger systemerne med hjemmel i værdipapirhandelsloven.

Tre centrale betalings- og afviklingssystemer

Afviklingen af betalinger, værdipapirer mv. er i en moderne økonomi koncentreret om få store systemer, hvorigennem der årligt afvikles meget store beløb. Nationalbanken overvåger de tre betalingssystemer, der udgør kernen i det elektroniske betalingskredsløb i Danmark. Det drejer sig om:

- ♦ Nationalbankens eget betalingssystem, Kronos, der anvendes til at gennemføre store, tidskритiske betalinger mellem de pengeinstitutter, der har en konto i Nationalbanken.
- ♦ Detailbetalingssystemet, Sumclearingen, der er et system til opgørelse og afvikling af detailbetalinger, fx Dankort-transaktioner.
- ♦ Værdipapirafviklingssystemet, VP-afviklingen, der er et system til afvikling af værdipapirhandler, værdipapirudlån og periodiske betalinger, dvs. renter, afdrag og udbytter.

Af de tre systemer har Nationalbanken kun ansvaret for driften af Kronos. De to øvrige systemer ejes af henholdsvis Finansrådet og Værdipapircentralen. Nationalbanken sikrer funktionsadskillelse mellem operatør og overvåger af systemerne, idet forskellige afdelinger varetager de to roller. Det gælder både for Kronos og de to andre systemer, hvor Nationalbanken fungerer som afviklingsbank. Herudover medvirker Nationalbanken i overvågningen af CLS (Continuous Linked Settlement), som er et internationalt valutaafviklingssystem.

Visse betalinger afvikles ikke i de nævnte systemer. Det gælder fx de transaktioner, der sker mellem kunder i samme pengeinstitut, hvor det pågældende pengeinstituts egne systemer gennemfører hele transaktionen.

Internationale standarder

Nationalbankens overvågning fokuserer på sikkerheden og effektiviteten i systemerne med særligt henblik på, at eventuelle systemnedbrud kun får en begrænset skade-

Værdipapircentralen etableres

1983

Danmark var blandt de første lande, der fik et papirløst obligationsmarked og senere aktiemarked. Værdipapircentralen blev oprettet, og den hidtidige papirbaserede værdipapiriomsætning blev afløst af et elektronisk registrerings- og afregningssystem. I 2000 blev Værdipapircentralen omdannet til et aktieselskab med bl.a. Nationalbanken som aktionær.

virkning. Overvågningen sker på baggrund af internationale standarder, som fastlægger de krav, velfungerende systemer bør opfylde.

Med hensyn til sikkerhed skal et system begrænse følgende fire typer risici:

- ♦ Kreditrisiko: Tab som følge af at en modpart ikke kan leve op til sine forpligtelser i forbindelse med afvikling af betalinger, værdipapirhandler mv.
- ♦ Likviditetsrisiko: Tab der opstår, når en betaling ikke modtages på det forventede tidspunkt.
- ♦ Juridisk risiko: Tab på grund af uforudsete fortolkninger af aftalegrundlag og lovgivning.
- ♦ Operationel risiko: Tab som følge af menneskelige fejl, systemfejl og eksterne begivenheder som fx terrorisme.

Tilsvarende vurderes effektiviteten i systemerne på grundlag af omkostningsniveauet og brugbarheden for deltagerne i systemet.

Mere information

Betalingsformidling i Danmark giver en beskrivelse af det danske betalingssystem. Publikationen redegør for Nationalbankens rolle i betalingssystemet og klargør sammenhænge mellem de forskellige flow af betalinger.

Forvaltning af statens låntagning og gæld

Nationalbanken har efter aftale med Finansministeriet til opgave at varetage statens låntagning og gæld.

Statens finansieringsbehov

Målsætningen er at dække statens finansieringsbehov til lavest mulige omkostninger og uden at tage for store risici. I den forbindelse udsteder Nationalbanken statsobligationer på vegne af staten. De penge, investorerne betaler for statsobligationerne, sættes ind på statens konto, som Nationalbanken administrerer.

Statens konto i Nationalbanken

Når staten fx udbetaler bloktilskud til kommunerne, eller betaler et lån i udlandet tilbage, trækkes beløbet direkte på statens konto i Nationalbanken. Statens mange små betalinger, fx udbetalinger af løn og børnecheck eller indbetalinger af skat og afgifter sker derimod via pengeinstitutterne. Når borgerne omvendt indbetaler skat og afgifter til staten, overføres beløbet fra pengeinstitutternes konto i Nationalbanken til statens konto. Indestående på statens konto forrentes med Nationalbankens diskonto.

Staten må ikke overtrække sin konto i Nationalbanken. Foruden at være en fast aftale med regeringen, er det også et krav i EU-traktaten.

Statsobligationer som pejlemærke

Nationalbanken dækker statens finansieringsbehov ved at udstede statsobligationer på vegne af staten. Traditionelt opfattes statsobligationer som et meget sikkert aktiv, hvil-

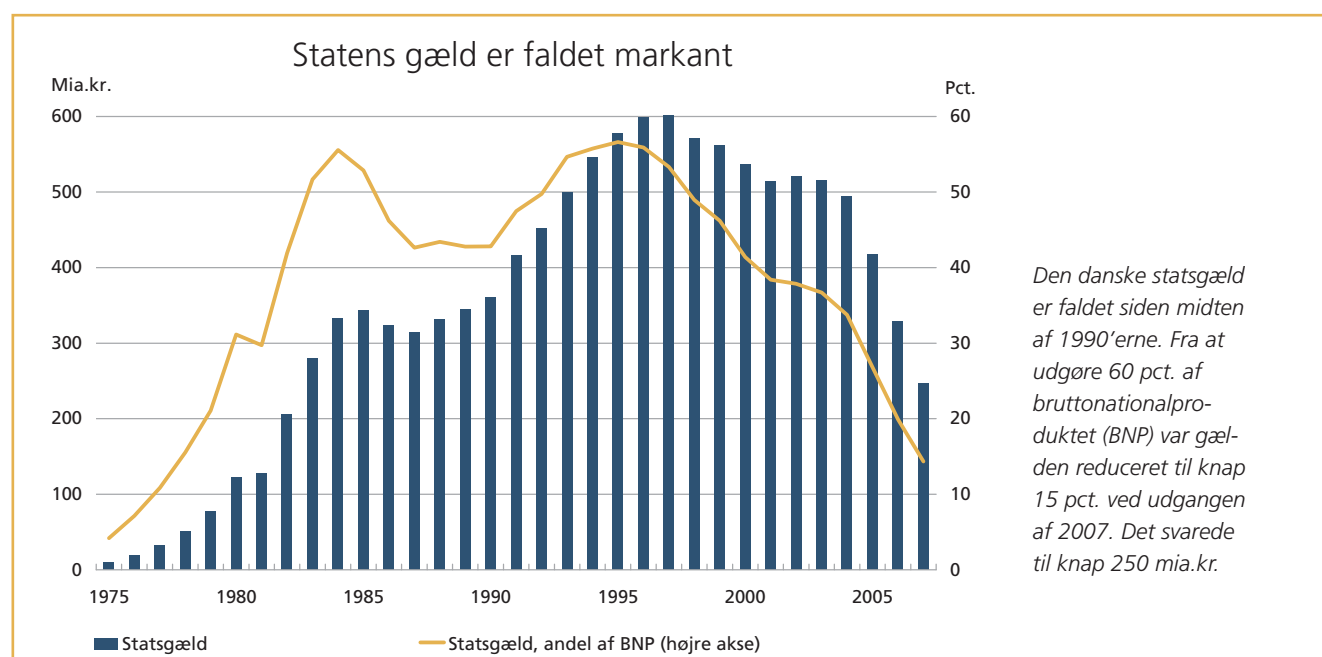

I aviserne læser man tit om begrebet "statsskassen". I gamle dage opbevarede staten sin formue i store jernkasser. I dag står statens penge på en konto i Nationalbanken.

ket bl.a. er en følge af statens ret til at opkræve skatter. Statsobligationer anvendes derfor ofte som et pejlemærke ved prisfastsættelse af andre obligationer og bidrager derved til større gennemsigtighed på de finansielle markeder.

► Mere information

Publikationen *Statens låntagning og gæld* beskriver udviklingen i den danske statsgæld, samt retningslinjerne for den danske statsgældspolitik. Se også www.statsgaeld.dk

Statistik

Nationalbanken opgør finansiell statistik med henblik på at belyse finansielle forhold. Tallene kan anvendes til fx at analysere husholdningernes investeringsadfærd eller erhvervenes låneoptagelse og finansieringsvilkår. Desuden indeholder statistikkerne oplysninger om Danmarks mellemværender med udlandet, herunder danske og udenlandske virksomheders investeringer. Endelig indgår også et dag-til-dag-aspekt i statistikkerne, idet der også føres statistik over udviklingen i bl.a. valutakurser og rentesatser.

Statistikken har en bred kreds af brugere, men henvender sig særligt til dem, der gennem deres arbejde beskæftiger sig med den finansielle sektor.

Samarbejde med andre myndigheder

Nationalbanken har et tæt samarbejde med Danmarks Statistik. De senere år er samarbejdet udbygget således, at Nationalbankens tal nu også er at finde på Danmarks Statistiks websted www.statistikbanken.dk

Nationalbanken samarbejder derudover med Finanstilsynet om at samordne de statistiske indberetninger fra den finansielle sektor. Samarbejdet skal mindske indberetningsbyrden for de virksomheder, der indberetter til statistikkerne.

Internationale retningslinjer

Siden slutningen af 1990'erne har statistikproduktionen været præget af arbejdet i EU med at udvikle retningslinjer for en ensartet finansiell statistik. Retningslinjerne er i dag fuldt implementeret i den danske finansielle statistik, så den er sammenlignelig med statistik fra de øvrige europæiske lande.

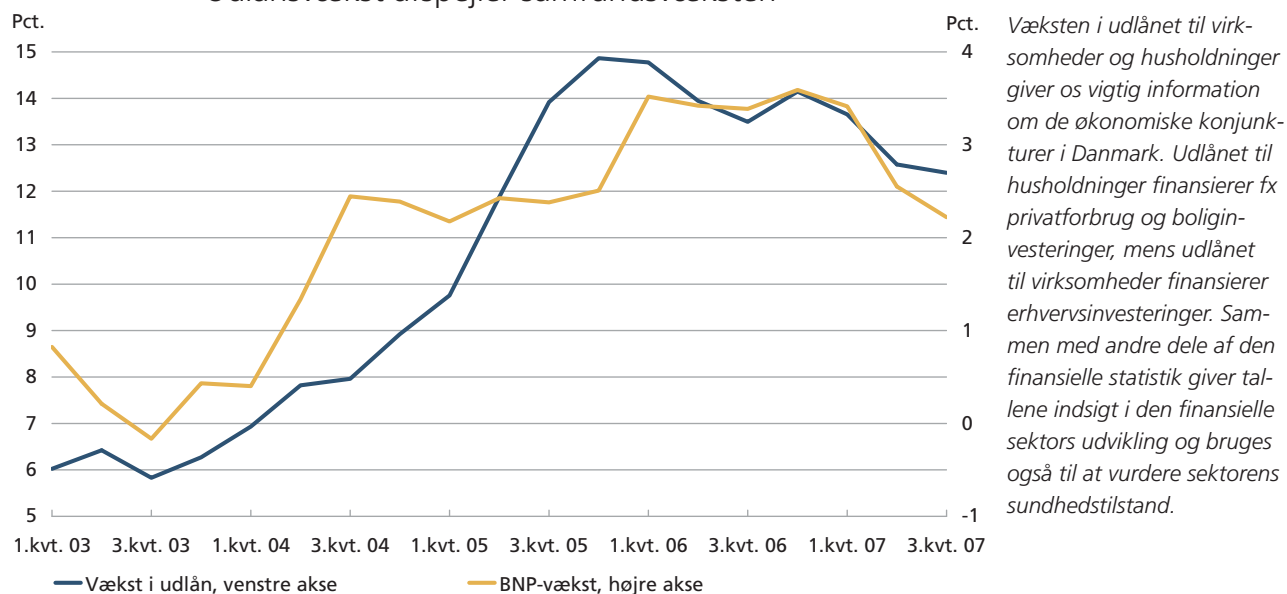
STATISTIK I NATIONALBANKEN

Den første danske finansielle statistik går tilbage til forløberen for Nationalbanken, Kurantbanken, der fra 1736 opgjorde statistik over udstedte kurantbanksedler i rigsdaler. I Nationalbankens første leveår var statistikproduktionen dog af beskeden omfang. Til årsberetningen blev der årligt produceret et tabeltillæg, der bl.a. omfattede statistik over seddelomløbet, samt Nationalbankens udlån og tilgodehavender. Efter 2. verdenskrig indsamlede Nationalbanken betalingsbalancestatistik i forbindelse med kontrol af valutarestriktioner. Siden slutningen af 1990'erne er statistikproduktionen taget til i omfang i forbindelse med oprettelsen af ECB og arbejdet med at etablere fælles retningslinjer for den finansielle statistik i EU.

► Mere information

Nationalbanken udgiver løbende statistik på det finansielle område. Formidlingen sker på www.nationalbanken.dk, hvor tallene offentliggøres sammen med analyser af udviklingen. Den primære udgivelse er den elektroniske publikation *NYT*. Derudover findes tallene i databasen www.statistikbanken.dk.

Udlånsvækst afspejler samfundsvæksten

Mere information

Nationalbanken lægger vægt på, at befolkningen, det politiske system og de finansielle markeder har kendskab til Nationalbankens opgaver og formål. Det er derfor en vigtig del af Nationalbankens arbejde at kommunikere klart over for offentligheden.

Nationalbanken på nettet

Nationalbankens webstedet www.nationalbanken.dk, er en central kilde til information om Nationalbanken. Her findes bl.a. adgang til Nationalbankens publikationer, artikler, pressemeddelelser, aktuelle tal og markedsinformationer samt mere information om Nationalbankens opgaver. Det er muligt via webstedet at tilmelde sig nyhedsservice eller RSS-feed, der løbende giver besked om nye udsendelser.

På Den Kgl. Mønts websted, www.kgl-moent.dk, ligger oplysninger om Danmarks mønter, herunder møntserien, temamønter, medaljer mv. På webstedet er det muligt at tilmelde sig et nyhedsbrev, der orienterer om kommende møntbegivenheder. Det er endvidere muligt at købe samlermønter direkte på webstedet.

Både www.nationalbanken.dk og www.kgl-moent.dk findes også i en engelsk version.

Publikationer

Nationalbanken informerer løbende gennem en række forskellige publikationer, herunder *Beretning og regnskab*, *Kvartalsoversigt*, *Finansiel stabilitet*, *Statens låntagning og gæld*, *Pengepolitik i Danmark*, *Betalingsformidling i Danmark* og *Finansiel styring*. Publikationerne er – lige som al øvrig information fra Nationalbanken – gratis og kan fås både elektronisk og i trykt form.

Taler og foredrag

Som et led i at kommunikere klart holder direktionen taler og foredrag. Det sker ved årlige møder i den finansielle sektor, samt lejlighedsvis arrangementer i Nationalbanken og rundt om i landet. Derudover holdes foredrag i Nationalbanken af et foredragskorps, som består af yngre økonomer. Her er målgruppen hovedsageligt samfundsfaglige gymnasie- og handelsskoleelever med et vist kendskab til økonomi.

Nationalbankens foredragskorps holder mange foredrag for studerende på bl.a. gymnasium, HF og handelsskole. Kontaktinformation fremgår nedenfor.

Mere information

Ved at kontakte Kommunikation kan du bl.a. få besvaret forespørgsler og rekvirere trykte publikationer. På www.nationalbanken.dk kan du booke foredrag hos foredragskorpset.

Danmarks Nationalbank
Kommunikation
Havnegade 5, 1093 København K.
Telefon: 33 63 70 00 (direkte) eller
E-mail: kommunikation@nationalbanken.dk

Nationalbankens forhal og banksal er åben for offentligheden på hverdage kl. 9.00-16.00.

**DANMARKS
NATIONALBANK**

Havnegade 5
1093 København K

Telefon 33 63 70 00
Fax 33 63 71 03

www.nationalbanken.dk
E-mail: kommunikation@nationalbanken.dk